

Econder |

International Academic Journal

[Econder], 2018, 2 (2): 200/214

Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı

&

An Example of Seeking Safety for Turkey Against Syria Crisis: Operation Euphrates Shield

Hüseyin YELTİN

**Master Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler ABD**

**Master Student, Sakarya University, Institute of Social Science, Department
of International Relations**

huseyinyeltin@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-4434-2358

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 07.08.2018

Kabul Tarihi / Accepted : 31.12.2018

Yayın Tarihi / Published : 31.12.2018

Yayın Sezonu : Aralık

Pub Date Season : December

Cilt / Volume: 2 Sayı – Issue: 2 Sayfa / Pages: 200-214

Atıf/Cite as: Yeltin, H. (2018). Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı. Econder Uluslararası Akademik Dergi, 2 (2), 200-214. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/econder/issue/40036/451538>.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Hayrettin KESGİNGÖZ- Karabuk University, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı

Öz

2011 yılında Ortadoğu coğrafyasında başlayan Arap Baharı, domino etkisi yaratarak Suriye'ye de ulaşmıştır. Suriye'de 2011 senesinden beri bir türlü başarılı olamayan halk hareketi, rejim ordusu ve muhalif gruplar arasındaki şiddetli çatışmalar doğrultusunda gün geçtikçe iç savaşa doğru evrilmiştir. Bu çatışmalar ve üstünlük elde etme mücadelesi neticesinde bölgede doğan güç boşluğu, PYD/YPG ve DAEŞ'i ortaya çıkarırken, sadece Esad rejimini tehdit olarak gören Türkiye'nin de Suriye kaynaklı tehdit algılamalarında artışa neden olmuştur. Bu çalışma, tam da bu noktaya odaklanarak Fırat Kalkanı Harekâtı'nın gerekçelerini açıklarken, Suriye'deki otorite boşluğunun ve güç dengesizliklerinin ortaya çıkardığı tehditleri ve güven bunalımlarını ele alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fırat Kalkanı Harekâtı, Türkiye, Suriye, PYD/YPG, DAEŞ

An Example of Seeking Safety for Turkey Against Syria Crisis: Operation Euphrates Shield

Abstract

The Arab Spring, which started in the Middle East geography in 2011, created a domino effect and reached in Syria too. The popular movement in Syria, which has not been successful since 2011, has evolved into a civil wars days pass after the conflicts between the army and opposing groups. The power gap that emerged after these conflicts and struggle for supremacy in the region allowed PYD/YPG and ISIS to appear and led threat perception which originated from Syria to increase in Turkey where Assad regime seen as a threat. This study will address the threats and confidence crisis of the power gap and the power imbalance in Syria, while explaining the reasons for the Operation Euphrates Shield, precisely by focusing on this point.

Keywords: Operation Euphrates Shield, Turkey, Syria, PYD/YPG, ISIS

Giriş

Ekonomik bunalım, otoriter ve totaliter yönetimler genellikle Ortadoğu coğrafyasındaki ülkelerin kaderi olarak tasvir edilmiştir. Bunlardan bunalan Ortadoğu halkı, ülkelerinde hem ekonomik anlamda hem de siyasi anlamda reformist hareketleri, Tunuslu bir gencin kendini ateşe vermesi sonucunda etkisini Ortadoğu coğrafyasında gösteren ve adına "Arap Baharı" denilen halk hareketi ile savunmuştur. Tunus'ta başlayan hareketlilik domino etkisi yaratarak birçok ülkeyi içine almıştır. Çoğu ülkede yeni yönetimler göreve gelmiş, siyasi ve ekonomik reformlar gerçekleştirilmiştir. Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketinin en son ve en uzun soluklu olanı Suriye'de yaşanmıştır/yaşanmaktadır.

2011 yılında Suriye'de başlayan rejim karşıtı eylemler yılsonuna doğru şiddetli çatışmalara evrilmiştir. Halkın haklı taleplerine karşı direnen Esad rejimi, orantısız güç kullanarak sivil halkının üzerine namluları çevirmiş ve çok sayıda vatandaşın hayatının kaybetmesine, milyonlarca vatandaşın da ülkeyi terk edip mülteci konumuna düşmesine sebep olmuştur.

Türkiye, kendisiyle en uzun sınıra sahip komşusu olan Suriye'de yaşanan bu drama sessiz kalmayarak başlarda "bekle-gör" siyaseti izlemiş, ardından da sonuç alınamayınca muhalif grupları destekleyip, ülke sınırlarını Suriyeli mültecilere açmıştır. Nitekim bugün itibarıyla üç milyon Suriyeli Türkiye'de yaşamaktadır. Güney sınırında yaşanan çatışmaların sorumlusu olarak gördüğü Esad'ın gitmesine dönük politikalar izlemeye başlayan Türkiye, Suriye'deki nüfuzunu sürdürmek isteyen Rusya'nın da soruna dâhil olması üzerine ağırlığını kendi tehdit algılamalarına-DAEŞ ve PYD/YPG- vermiştir.

Suriye'deki barışçıl eylemlerin iç savaşa dönüşmesinin ardından ülkede meydana gelen güç boşluğu muhalif grupların çeşitlenmesine ve terör örgütlerinin hızla ilerlemesine sebep olmuştur. Bu da Türkiye'nin tehdit algılamalarında artış göstermesine ve terörle mücadele kapsamında hareket etmek istemesine neden olmuştur. Hem sınır güvenliğini hem de ülke içinde güvenliğini tesis etmek isteyen Türkiye, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesine dayanarak "meşru müdafaa" kapsamında Fırat Kalkanı Harekâtı ismini verdiği operasyonla, Suriye'nin kuzeyine girmiş ve DAEŞ terör örgütüne karşı mücadeleye başlamıştır.

Bu çalışmanın ilk kısmında Ortadoğu coğrafyasında etkisini gösteren Arap Baharı ve bunun Suriye'deki yansımaları ele alınırken, ikinci kısımda Türkiye'nin halk hareketlerine bakışı ve bu süreç zarfında Suriye politikasından ve Suriye'deki iç

savaşın etkisinden bahsedilecektir. Son kısımda ise, Fırat Kalkanı Harekâtı, bu harekâtın süreci ve doğurduğu sonuçlar ele alınacaktır.

1.Ortadoğu'daki Halk Hareketleri Genel Bir Bakış

Ortadoğu coğrafyası, tarih boyunca sahip olduğu özellikler itibariyle günümüzde dahi sürekli bir mücadele alanı haline gelmiştir. Hal böyle olunca da, bölge ülkeleri güçlerini otoriter bir yapı ile korumayı ve halkları üzerinde bir baskı unsuru oluşturmayı sürdürmüşlerdir (Akbaş, 2012:52). Bölge halkı, baskıcı ve otoriter yönetimlerden bunalmış ve 2010 senesinin sonlarına doğru başlayan halk hareketleri ile ülkelerinin yönetimlerinde fiilen yer almayı arzulamışlardır (Doğan ve Durgun, 2012:62).

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta 26 yaşındaki üniversite mezunu Muhammed Bouazizi'nin kendini ateşe vermesi neticesiyle başlayan hareketlilik Tunus'u sararken, akabinde tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyasında etkisini göstermiştir. Genel manada bu hareketliliğe de "Arap Baharı" ismi verilmiştir (Yalçınkaya ve Yalçınkaya, 2017:81).

Ortaya çıkan bu hareketlenmeler; ekonomik eşitsizlik, siyasal bozukluk, var olan yolsuzluklar gibi sosyo-ekonomik nedenlere dayandırılarak geniş bir coğrafyada ses getirmiştir (Akbaş, 2012:53-54).

1.1.Suriye'de Arap Baharı

1946 yılında Fransa'nın ülke topraklarından çekilmesi neticesinde bağımsızlığına kavuşan Suriye, 1950'li ve 1960'lı yıllarda askeri darbelere maruz kalmış ve ülkede istikrarsızlık hüküm sürmüştür. 1963 senesinde Arap milliyetçiliğini savunan Baas Partisi iktidara gelmiş ve 1971'de de Hafız Esad devlet başkanlığı koltuğuna oturmuş ve ülkeyi kırk yıl boyunca "demokratik görünümlü otoriter bir yapı" ile yönetmiştir (Yeltin ve Işık, 2017:42).

Suriye'de 2011 yılında başlayan halk hareketlerinin nedenleri arasında ekonomik durumun olduğu aşikârdır. Ancak en büyük nedenin ülkede 1963'ten beri var olan olağanüstü halin kaldırılması talebi, siyasi özgürlük ve bunun gibi birçok siyasi kaygıların yer aldığı söylenebilir (Çakmak ve diğerleri, 2011:13).

Suriye'de 2011 yılının Mart ayında ülkenin güney kenti olan Dera'da Esad rejimi karşıtı eylemler başlamış ve bu eylemler kısa zaman içerisinde ülke geneline yayılmıştır (Uzun, 2016:7). Bu durum karşısında Esad rejimi, Arap Baharı'nın diğer ülkelerdeki etkilerini baz alarak sert karşılık gösterme yolunu seçmiş ve halkın meşru taleplerine karşın askeri yöntemlere başvurmaktan çekinmemiştir (Ulutaş ve diğerleri,

2015:8). Bu politik tercih, Suriye'nin iç savaşa doğru evrilmesine ve kaosun daha da büyümesine sebep olmuştur.

2. Türkiye'nin Ortadoğu'daki Halk Hareketlerine Genel Bakışı

2010 yılının sonunda Ortadoğu coğrafyasında patlak veren isyanlara Türkiye ilgisiz kalmamıştır. Kendisinin de bu bölgenin bir parçası olduğunu unutmayan Türkiye, Arap Baharı süresince aktif rol oynamayı tercih etmiştir (Kibaroğlu, 2011:31). Çünkü geçmişten gelen kültürel yakınlık ve Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasında istikrar istemesi bu süreçte aktif hareket etmesinin gerektirmiştir (Öniş, 2012:46).

Çerçeveye genel manada bakılacak olunursa; Türkiye, Arap Baharı süresince ülke ayrımı yapmadan, süreci yaşayan halkların yanında yer almıştır. Demokrasinin yanında saf tutan bir görüntü çizerken, Ortadoğu'daki değişim hareketlerini de desteklediğini göstermiştir. Değişim sürecinin sancılı değil barışçıl olmasını, şiddetin her türlüünden kaçınılmasını, “devletlerin egemenliği, toprak bütünlüğü ve siyasal birliğinin korunmasını”, her türlü bölünmelerin engellenmesini istemiş ve bunları temel ilke olarak savunmuştur (Duran ve Özdemir, 2012:188).

2.1. Arap Baharı Süresince Türkiye'nin Suriye Politikası

Ortadoğu'da fitili ateşleyen halk hareketlerinin yaşandığı ülkelerden biri olan Suriye'ye karşı Türkiye'nin politikası büyük önem taşımaktaydı. Çünkü Suriye, Türkiye'nin en uzun sınırlı komşusuydu. Nitekim Türkiye, Suriye'de yaşanan hareketliliğe karşı ilk başlarda “bekle-gör” politikasını izlemiştir (Oğuzlu, 2012:53).

Türkiye'nin “bekle-gör” tarzı bir politika tercih etmesinin ana nedenleri arasında; uzun yıllar boyunca sıkıntı yaşadığı sınır komşusu ile son yıllarda –özellikle son on yıl- düzelttiği arasını bozmak istememesi yer almaktadır. Bu perspektiften bakıldığında Suriye'deki kriz Türkiye açısından oldukça zor ve önemli bir imtihan olacaktı (Dalacoura, 2012:76).

Halk hareketlerinin başladığı süreçte Türkiye “bekle-gör” politikasıyla birlikte, Suriye'ye karşı net bir politika daha izleyerek, Şam yönetiminin Suriye halkının haklı taleplerine kulak vermesini ve demokratikleşme sürecinin hızlandırılmasını talep etmiştir (Oğuzlu, 2012a:7). Türkiye'nin ve halkının taleplerine kulak asmayan Beşar Esad ve hükümeti, kendilerine muhalif olan kişileri tasfiye ederken, halkına karşı da şiddet eylemlerini artırmıştır. Suriye'de her geçen gün artan şiddet ile beraber, dünya kamuoyunda Türkiye'nin Suriye'ye karşı askeri bir müdahaleye girişmesi gerektiği

bile dile getirilmiştir (Akbaş, 2012:67). Türkiye ise dile getirilen bu söylemlere karşı direnerek, sorunun Esad'ın demokratik reformları ile çözülebileceği inancını korumuştur (Kibaroglu, 2011:32).

Bu inanış zaman içerisinde netice vermeyince Türkiye, Suriye rejimine karşı olan tutumunu değiştirerek hem söylem olarak hem de eylem olarak sertleştirmiştir. Esad rejiminin zulmünden kaçan mültecilere kapılarını açmış ve ülke sınırları içerisinde organize olmalarına izin vermiştir. Ayrıca 2012 Ekim'inde Esad güçleri Akdeniz üzerinde uçuş yapan Türk jetini vurarak düşürmüştür. Yine bu süreç zarfında Esad güçleri tarafından Akçakale'ye atılan bomba sonucunda beş vatandaşın hayatını kaybetmesi, Türkiye'nin Suriye rejimine yönelik politikasında keskin ve kesin bir kırılmaya vesile olmuş ve Türkiye Esad rejiminin son bulmasına yönelik politikalar üretmeye başlamıştır(Yeltin ve Işık, 2017:43-44).

Genel çerçevede ele alınacak olunursa; Türkiye'nin bu süreçte Suriye'ye dönük politikasını üç ana noktada toplamak mümkündür. İlk dönem Nisan 2011 ile Ağustos 2011 arasını kapsamaktadır. Bu dönemde Türkiye, Suriye ile yoğun diplomatik görüşmeler yürütmüş, reform hatırlatmasında bulunmuştur. Esad, Türkiye'nin bu girişimlerini kulak arkası ederek şiddet dozajını artırmış ve bu dönem "kopuş dönemi" olarak adlandırılmıştır. İkinci dönem olarak da Eylül 2011 ile Ağustos 2013 arası alınabilir. Bu süreç zarfında Türkiye, Esad rejiminin sonlanmasına dönük politikalarına hız verirken, muhalif grupları yoğun şekilde desteklemiştir. Üçüncü ve son dönem ise, "terörle mücadelenin öne çıktığı" süreçtir. Türkiye, Suriye üzerinde varlığını sürdüren illegal gruplarla ve terör örgütleri ile kendi güvenliğini korumak adına mücadeleye girişmiştir(Çalışkan, 2016:10-12).

2.2.Suriye'de Devam Eden İç Savaş ve Türkiye'ye Etkileri

Tunus'ta fitili ateşlenen halk hareketleri domino etkisi yaratarak Suriye'ye kadar ulaşmıştır. Suriye'de yaklaşık bir sene boyunca barışçıl şekilde devam eden gösteriler, Esad rejiminin reformist hareketlere yanaşmamasının ardından ülke genelinde daha büyük protestolara sebep olmuştur. Muhalif grubun dalga dalga büyüdüğünü gören Esad yönetimi, kendi halkına karşı orantısız güç uygulamaya ve şiddeti her geçen gün artırmaya başlamıştır. Artan şiddet olaylarından sonra Esad rejimine karşı hem ülke içerisinden hem de dünya kamuoyundan tepkiler gelmeye devam etmiştir.

Suriye topraklarında böylesi gelişmeler yaşanırken, Esad karşıtı gruplar da Esad'ın ordusundan ayrılan askeri personel aracılığıyla Özgür Suriye Ordusu'nu(ÖSO) kurmuştur. ÖSO birlikleri ülkelerinde artan şiddet olayları karşısında tüm kesimlerin sempatisini kazanamamış ve homojen bir yapı oluşturamamıştır. Bunun neticesinde de Suriye'de birçok farklı muhalif grup ortaya çıkmıştır(Ulutaş ve diğerleri, 2015:8-9).

Suriye'de yaşanan hareketlilik sonucunda ortaya çıkan muhalif grupların sayıca çok olması ve yaşanan güç boşluğu sınır komşusu olan Türkiye'yi de endişelendirmiştir. Çünkü ülke içerisindeki oluşan güç boşluğundan kaynaklı olarak DAEŞ, PYD/YPG gibi terör örgütleri ve illegal gruplar ön plana çıkmıştır. Bu durum, başta sadece Esad rejimini tehdit olarak gören Türkiye'nin tehdit algılamaları çeşitlendirirken, bir takım tedbirler almasına da vesile olmuştur (Orhan, 2016:12).

Suriye'deki çatışmaların hız kazanmasıyla birlikte Türkiye'nin etkilendiği en önemli konuların başında Suriyeli sığınmacılar gelmektedir. Daha savaşın ilk zamanlarında bile yüz bin gibi büyük bir sayıyı aşan ülkede, şu anda yaklaşık üç milyon Suriyeli mültecinin bulunduğu ifade edilmektedir. Türkiye'nin bu insani yaklaşımı dünya kamuoyunda takdir görürken, yine bu durumu bir koz olarak kullanabileceğini iddia edenler de olmuştur(Özpek, 2017:24) Radikal gazetesinin haberine göre, İngiltere'de yayın yapan Daily Telegraph gazetesi Türkiye'nin sığınmacılara karşı yaklaşımı bir "koz" ve "şantaj" malzemesi olarak kullandığını yazmıştır(www.radikal.com, 2016).

Türkiye'nin 2011 yılının sonlarına doğru Esad yönetimiyle olan bağlarında "kopuş" yaşanmasının ardından, Esad rejimini kendi varlığına tehdit olarak görmeye ve bu rejimin alaşağı edilmesine yönelik politikalar izlendiği bilinmektedir. Esad ile kopuş yaşayan Türkiye'nin, güvenlik konusunda tehdit algılamaları Suriye'de oluşan güç boşluğunun ardından ivedi bir şekilde artış göstermiştir. Özellikle 2013 yılında Suriye'de ortaya çıkan DAEŞ, kendisini "İslam Devleti" olarak tanımlayarak Şam'dan Irak'a kadar uzanan alanda topraklarını konumlandırmış ve hilafeti ilan etmiştir. Bu terör örgütü, ilk başlarda Esad rejimine karşı mücadele verirken, sonrasında ise Suriye'de artan muhalif gruplara karşı savaşmaya ve cani şekilde kanlı eylemler yaparak can almaya devam etmiştir(Uzun, 2016:13-14). DAEŞ'in mücadele konusunda ani saf değişimi Türkiye'yi de derinden etkilemiştir. Türkiye'nin Esad rejimine karşı mücadelede destek verdiği muhalif grupları hedef alan DAES, doğrudan olmasa da dolaylı yollardan Türkiye ile mücadele noktasına gelmiştir. Türkiye'nin bu süreçteki ilk politikası "vekiller aracılığıyla mücadele" olmuştur. Yani Türkiye, DAEŞ ile çatışan gruplara destek verirken doğrudan bir mücadele içerisine girmemiştir. Daha sonraki safhalarda ise, Türkiye'nin sınırdaki il ve ilçelerine Suriye topraklarından düşen havan topları, seken mermiler "angajman kuralları" gereğince misliyle karşılık verilerek, DAEŞ ile mücadelede yeni bir evreye geçilmiştir(Ulutaş ve Duran, 2016:16-17).

Türkiye'nin Suriye'de yaşanan iç savaştan dolayı gördüğü bir başka tehdit unsuru da PYD/YPG terör örgütüdür. Kürtlerin oluşturduğu gruplardan önde geleni olan

Demokratik Birlik Partisi (PYD), Türkiye'deki Halkların Demokratik Partisi (HDP) ile benzerlik göstermektedir. PYD, Suriye'deki Kürt gruplar arasında "demokratik özerklik" isteyenlerin en başında yer almaktadır. PYD'nin silahlı unsurları 2012 Temmuz'unda önce Ayn al-Arab'ı (Kobani), ardından Afrin'i ve en sonda da Malikiye kasabasının yönetimini ele geçirmiştir. Bu bölgeleri eline geçiren grup daha sonralarında Halk Savunma Birlikleri (YPG) adının alarak PYD'nin silahlı kolunu oluşturmuştur(Uzun, 2016:13).

PKK'nın Suriye'deki kolu olarak da bilinen YPG'nin, PKK ve Esad rejimiyle arasına mesafe koyması Türkiye tarafından PYD'nin eş başkanı Salih Müslim'den talep edilmiştir. Türkiye'nin bu talebi kabul görmezken, YPG'nin Esad rejimi ve PKK ile var olan flörtleri "ontolojik bir geçişkenliğe" dönüşmüştür(Ulutaş ve Duran, 2016:13-14). Bu sayede Suriye'nin kuzey kısmında geniş bir koridora sahip olmaya başlayan YPG terör örgütü, Türkiye'nin güvenliğini tehdit edecek duruma gelmiştir. DAES'in ve YPG'nin hızla ilerlemesi, Esad rejiminin hem bölgedeki halka, hem de Türkmenlere zulüm etmesi, Türkiye'nin güvenlik algısında değişikliğe sebep olurken, artık sahada daha aktif rol oynamayı tercih etmiştir.

3.Fırat Kalkanı Harekâtı: Sebepler, Sonuçlar, Fırsatlar ve Tehditler

3.1.Fırat Kalkanı Harekâtına Doğru

Türkiye'nin Arap Baharını yaşayan Ortadoğu coğrafyasındaki devletlere karşı olan tutumunun bir benzerini de Suriye'de sergilemiştir. Doğrudan halkın taleplerine destek verilmesi noktasında geri durmamıştır. Bu süre zarfında da 2011 yılı içerisinde Esad ile doğrudan görüşmeler yaparak, halkının taleplerine kulak vermesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu isteklerin ters tepmesi ve 2012 yılında Türk Hava Kuvvetleri'ne ait F-4 uçağının Suriye rejim güçlerince düşürülmesi sonucunda Türkiye, güney sınırında tehdit ve güvenlik algılamasını yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Nitekim Suriye'deki iç savaşın etkisiyle yaşanan güç boşluğundan faydalanan terör örgütleri hızlı ilerleyişlerini sürdürmüş ve bu durum Türkiye'nin çıkarlarını ve güvenliğini tehdit edecek bir noktaya kadar ulaşmıştır(Bayezit, 2016:85). Türkiye'nin özellikle DAES ile sınırının yüz kilometrelere kadar ulaşmış olması ve DAES'in içerisinde Türkiye vatandaşı olup ülkesine geri dönebilme ihtimali var olan kişilerin yer alması Türkiye'nin DAES ile sıkı bir mücadeleye girmesi için ana sebeplerden biridir. Türkiye, DAES ile mücadele kapsamında uluslararası koalisyon ile işbirliği içerisinde olmuş ve hava operasyonlarında yer almıştır(Ağralı, 2017:6).

Türkiye'nin Suriye'de değişen dengeler sonucunda oluşan güç boşluğundan tehdit algılaması ve buna rağmen harekete geçmesindeki ana durağanlığın sebepleri arasında Rusya ile arasındaki Jet Krizi olduğu söylenebilir. Bilindiği üzere 24 Kasım

2015 tarihinde Rus jeti Türkiye sınırlarını ihlal ederek uçuşuna devam etmiştir. Angajman kuralları gereğince de Türk güçleri, Rus jetine müdahale ederek düşürmüştü ve bunun üzerine 2000'li yıllardan sonra olumlu ivme kazanan Türkiye-Rusya ilişkileri kopma noktasına gelmiştir(Yeltin ve Işık, 2017:46-47).

Genel manada kopma noktasına gelen ilişkiler Suriye konusunda da benzerlik taşımıştır. Çünkü Rusya, Suriye'nin hava sahasının kontrolünü elinde bulunduruyordu. Bu durumda Türkiye'nin olası bir sınır ötesi operasyonda hava kabiliyetini sınırlandıran bir durumdu. Yedi aylık gergin sürecin sonrasında Türkiye'nin adım atmasıyla beraber ilişkilerde tekrar normalleşme dönemine girildi. Bu süre zarfında Haziran 2016'da DAES'in Atatürk Havalimanı'nda gerçekleştirdiği kanlı eylem sebebiyle de Putin'in taziye için Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı araması ilişkileri tamamiyle normalleştirmiştir(Ulutaş ve Duran, 2016:18). Hatta Türkiye'de gerçekleşen 15 Temmuz darbe girişiminden hemen sonra Rusya, Türk hükümetine desteklerini iletirken ilişkilerin normalleşmesine de ciddi manada katkı sağlamıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 9 Ağustos 2016'da, darbe girişimi sonrası ilk yurtdışı seyahatini de Rusya'ya yapması manidardır(Koçak, 2017:15). Böylelikle Ulutaş ve Duran'a göre; "Rusya'yla normalleşme süreci Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları ve DAES'le mücadelesinde de yeni bir fırsat penceresini aralamış oldu(Ulutaş ve Duran, 2016:18)".

Türkiye açısından Suriye tarafından duyulan güvensizlik ortamına bir de 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) eklenmiştir. Bu darbe girişimi her ne kadar ulusal bir boyut taşısa da Türkiye açısından uluslararası manada bir politikaya sebebiyet vermiştir. Türkiye yaşadığı bu süreç sonrasında kendi güvenliğini en ön planda tutmaya iç/dış mihraklara karşı daha sert tutum sergilemesine neden olmuştur. Böylelikle Türkiye, sınırının hemen yanı başında hızla ilerleyen YPG ve DAES'i görmek istemezken, bu terör örgütlerini kendine tehdit olarak algılamasını sürdürmüştür. Özellikle güvenlik güçleri içerisindeki FETÖ mensubu kişilerin tasfiyesi sonrasında Türkiye'nin hem iç hem de dış müdahalede bulunmaya hazır hale geldiğini söylemek mümkündür(Yeşiltaş ve diğerleri, 2017:17-18).

3.2.Fırat Kalkanı Harekâtı

Hem ülke içerisinde hem de ülke dışarısında tehdit algılamalarındaki değişimler Türkiye'nin sahada aktif politikalar izlemesine neden olmuştur. DAES'in ülke sınırları içerisinde artan terör eylemleri, sınırdan tahrik edici tutumlar sergilemesi, DAES ve

YPG'nin Türkiye sınırı boyunca bir koridora doğru uzanması Türkiye'yi harekete geçirmiştir.

Türkiye, 24 Ağustos 2016'da Birleşmiş Milletlerin (BM) 51. Maddesine dayandırarak kendi "meşru müdafaa hakkını" ön planda tutarak, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) birlikleri ile beraber Fırat Kalkanı Harekâtı'na başlamıştır. Harekâtın üç ana temeli vardır: DAEŞ'i kendi sınır bölgesinden temizlemek, sınır hattındaki tüm terör unsurlarını yok etmek ve terör örgütlerinden boşaltılan bölgeleri "güvenli bölge" haline getirip ülkesindeki mültecilerin o bölgelere yerleşmesini sağlamaktır(Ulutaş ve Duran, 2016:21).

24 Ağustos'ta fiilen başlayan operasyonla birlikte Türk Ordusu ve ÖSO birlikleri beraber hareket ederek Cerablus'a doğru ilerlemişlerdir. Kısa süre içerisinde Cerablus DAEŞ'ten temizlenmiştir(Orhan, 2016:12). Cerablus, Fırat Kalkanı Harekâtı'nın ilk aşamasını oluşturmaktaydı ve bu ilk aşama sadece bir gün gibi kısa bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. İlerleyen günlerde ise Türk Ordusunun ve ÖSO birliklerinin ilerleyişi başarılı bir şekilde devam etmiştir(Korkmaz, 2016:17).

Harekâtın ikinci safhası olan Çobanbey ve Dabık'ın kontrol altına alınmasıydı. Türk ordusu ve ÖSO birlikleri Çobanbey'in etrafını sararak DAEŞ'li teröristlerden bölgeyi temizlemiştir. Ardından Dabık'a yönelen Fırat Kalkanı Birlikleri, asıl hedeflerinin El-Bab olduğunu bir kez daha göstermişlerdir. Dabık'ın da ele geçirilmesi ile beraber Fırat Kalkanı Harekâtı güçleri 1300 metrekarelik bir alanı kontrol altında tutmaya başlamıştır(Yeşiltaş ve diğerleri, 2017:26-29) ve böylelikle de Türkiye, Azez-Cerablus hattını güvence altına almayı başarmıştır. Ayrıca Dabık zaferiyle birlikte harekâtın cephesini güneye çevirmesi YPG'nin kontrolü altındaki bölgeleri batıdaki Afrin ile birleştirme çabaları fiilen engellenerek kritik bir kazanım elde edilmiş oldu(Kasapoğlu ve Ülgen, 2017:2).

Operasyonların ilk iki safhasından sonra sıra, Fırat Kalkanı Harekâtı'nın en kritik noktası olan El-Bab'a gelmişti. El-Bab'a yönelik operasyon 9 Aralık 2016 tarihinde Türk ordusu ve ÖSO birliklerinin kasabaya girmesiyle başlamıştır. Bu kasaba Türkiye açısından oldukça kritik bir nokta konumundadır. Çünkü Türkiye sınırına sadece 30 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. Ayrıca bu kasaba, Azez-Cerablus hattının ele geçirilmesinin ardından YPG için Afrin ile birleşebilme noktalarından biridir(Ağralı, 2017:7). Tam da bu noktadan olaya bakılacak olunursa; El-Bab kasabası hem DAEŞ hem de YPG için stratejik bir koridor görünümündedir. Türk ordusu ve ÖSO birlikleri bu koridoru yararak, kendilerine yönelik tehdit kaynağını sonlandırmış olacaklardır.

Türk ordusu ve ÖSO birlikleri El-Bab'a ilerlemeye devam ederken, Esad rejimi ve onunla bağlantılı milis gruplar da El-Bab'ın hemen güney noktasında yer alan Tadi'f'i

ele geçirmiştir. Bu durum Ulutaş ve Duran'a göre; "El-Bab'ın nispeten daha uzun bir süre direnmesine, şehre yönelik hem Esed rejimi hem de PKK/YPG'nin planlama içerisine girmesine sebep oldu" şeklinde açıklanabilir. Tüm bunlara rağmen devam eden operasyonlar sonucunda 24 Şubat 2017'de El-Bab kontrol altına alınarak, bölgedeki DAES'li teröristler El-Bab'ın güneyindeki Tadiif'e püskürtülmüş ve böylece Cerablus'tan başlayan hareket El-Bab'ın DAES'ten arındırılmasıyla birlikte en güney sınırına da ulaşmış oldu (Ulutaş ve Duran, 2017:25).

3.3.Fırat Kalkanı Harekâtı'nın Doğurduğu Sonuçlar

24 Ağustos 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yaptığı açıklama ile Fırat Kalkanı Harekâtı resmen başlamış oldu. Yaklaşık yedi ay süren operasyonda Türkiye, 72 askerini şehit verirken, kendisinin de desteklediği Özgür Suriye Ordusu birliklerinden de 600 kaybı olmuş, YPG/PYD ve DAES'li üç binin üzerinde teröristin etkisiz hale getirildiği bilinmektedir(Ağralı, 2017:8).

Fırat Kalkanı Harekâtı ile yaklaşık yedi ay gibi kısa bir süre zarfında Türkiye sınır hattını DAES'li teröristlerden arındırmış ve güney sınırının güvenlik derinliğini 40 kilometreye kadar çıkarmıştır. Ayrıca harekât boyunca iki bin metrekarelik alan teröristlerden temizlenmiştir. Harekâtın DAES ile alakalı kısmı sona erdirilmiş olup, PYD/YPG ile mücadele kısmına Fırat Kalkanı Harekâtı'nın ardılı olan operasyonlarla devam edilmiştir(Ulutaş ve Duran, 2017:25).

Fırat Kalkanı Harekâtı'na yönelik bazı devletlerden farklı tepkiler gelmiştir. Harekâta ev sahipliği yapan Suriye'nin dışişleri bakanlığı, harekâtın uluslararası hukuka uygun olmadığını, kendi toprak bütünlüğünü tehdit ettiğini ve bunun bir işgal olarak nitelendirilebileceğini ifade etmiştir. Suriye'deki en önemli aktörlerin başında gelen Rusya ve İran ise, harekâta karşı çıkmamakla birlikte, uluslararası hukuka uygun şekilde gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. İsrail de harekâta, DAES'in kendi sınırlarında tehdit oluşturabileceği gerekçesiyle destek vermiştir. Yine Fransa da harekâta destek veren diğer ülkelerden biridir. DAES'e karşı oluşturulan koalisyon ortaklığına vurgu yapan Fransa, Türkiye'nin Fırat Kalkanı Harekâtı'na desteğini açık bir tavırla dile getirmiştir. ABD ise harekâtın başında Türkiye'nin DAES'le mücadelesine destek verirken, ilerleyen süreçlerde de teröristlerin olmadığı yerlerde çatışmaların yaşanmasının kaygı verici olduğunu ifade etmiştir. Genel manada bakılacak olunursa, Türkiye'nin Fırat Kalkanı Harekâtı çerçevesinde DAES'li teröristlere karşı vermiş olduğu mücadele sadece Suriye dışında genel kabul görmüş ve bu durum "meşru müdafaa" kapsamında değerlendirilmiştir(Terzioğlu,2018:612-614).

Sonuç

2010 yılının son ayında Tunus'ta başlayan halk hareketinin kıvılcımı 2011'de Dera'da başlayan eylemler neticesinde Suriye'ye de ulaşmıştır. İlk başlarda barışçıl şekilde devam eden gösteriler, daha sonrasında Esad güçlerinin şiddet uygulaması sonrasında kanlı çatışmalara dönmüştür. 2011'den günümüze kadar devam eden bu çatışmalar Arap Baharı hareketinin dışına çıkmış, birer güç mücadelesi ve iç savaşa dönüşmüştür.

Suriye'deki iç savaşın kazananı halen yok denilebilir. Bu çatışmalar otorite ve güç boşluğu oluşturmasından dolayı Irak'ta eylemlerini yürüten DAES'in Suriye'nin kuzeyine yerleşmesine, PKK'nın bir diğer kolu olan YPG'nin ülke içerisinde ses getirmesine sebep olmuştur. Esad, DAES ve PYD/YPG zulmünden kaçan halkın büyük çoğunluğu Türkiye'ye göç etmiştir.

Suriye'deki krizin başlarında DAES, Esad rejimiyle mücadeleye girişirken, muhalif gruplarının artışının ardından diğer gruplarla da mücadele vermeye başlamıştır. DAES'in hızlı bir şekilde ülke içerisinde yayılmaya başlaması, Rusya'nın kendi nüfuzunu sağlamak adına Esad rejimine destek vermesi, YPG terörünün kantonlarını genişletmesi, Türkiye'nin tehdit algılamalarında değişikliğe sebep olmuştur.

Türkiye, büyükşehirlerine yönelik DAES'in kanlı eylemleri ve FETÖ'nün başarısız darbe girişiminden sonra tehdit algılamalarından daha keskin ve sert bir tutum sergilemiştir. Hem ülke içinde hem de sınır dışında kendini tehdit eden/edebilecek tüm unsurlarla mücadelede kararlı bir çizgi çizmeye başlamıştır. Özellikle 15 Temmuz darbe sürecinden sonra emniyet güçlerinden ve ordunun içerisinden FETÖ'cü şahısların tasfiyesiyle birlikte Türkiye, terörle mücadele konusunda kararlılığını artırmıştır.

Kasım 2015'te "Jet Krizi" ile araları açılan Türkiye ile Rusya'nın tekrar yakınlaşmaya başlaması, 15 Temmuz darbe sürecinin hemen akabinde ilişkilerin tekrar normalleşmesi, Rusya'nın Fırat Kalkanı Harekâtı'na sıcak bakmasına neden olmuştur. Hatta Rusya'nın, Türkiye'ye operasyonları esnasında operasyonel bilgiler sağladığı da bilinmektedir.

DAES'le mücadelede Birleşmiş Milletlerin 51. maddesi esas alarak başlatılan Fırat Kalkanı Harekâtı, Türkiye'nin 1974'teki Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonraki ilk sınır dışı operasyonu olarak da bilinmektedir. Bu harekâtla birlikte Türkiye, desteklediği Özgür Suriye Ordusu ile birlikte DAES'in kritik noktalarını ele geçirmiş ve bu noktaları DAES'li teröristlerden arındırmayı başarmıştır. Ayrıca Türkiye bu operasyonla birlikte sınır güvenliğini sağlamış, DAES tehdidini minimize etmiş ve

ülke içerisinde de DAES kapsamında operasyonlarla huzuru sağlayarak, DAES'in 2016 sonrasında Türkiye'de eylem yetisini kaybetmesini sağlamıştır. Türkiye sadece DAES'e karşı zafer kazandı gibi gözükse de aslında durum daha da farklıdır. Türkiye'nin ülkesinin güneyini güvenlik altına alması ve DAES'in kritik noktalarını ele geçirmesiyle PYD/YPG'nin Afrin ile bağlantı kurulması da fiilen engellenmiş olmuştur.

Fırat Kalkanı Harekâtı'nın kazanımları noktasında, yerli ve milli silahların kullanılması ve bunlarda başarı oranının yüksek olması da yer almaktadır. Ayrıca Türkiye, kendi yerli ve milli silahlarını kullanarak dünya kamuoyuna gücünü de gösterme fırsatı bulmuştur.

Nitekim Türkiye, bu operasyonla da zayıflamış olan caydırıcı gücünü tekrar tesis ederek, bölgede söz sahibi olduğunu ve kendisine dönük tehditlerde yapacaklarının sınırının –uluslararası hukuk çerçevesinde- olmadığını göstermiş ve bundan sonraki süreçlerde kendi güvenliğini sağlamak adına başka operasyonlara da girişebileceği sinyallerini vermiştir.

Kaynakça

Akbaş, Zafer(2012), "Ortadoğu'da Değişim Süreci ve Türk Dış Politikası", **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1.

Bayezit, Fatih(2016), "Dengeleme Davranışı Olarak Fırat Kalkanı Operasyonu: Neoklasik Realist Bakış", **Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2.

Çakmak, Cenap, Mustafa Yetim ve Fadime Gözde Çolak(2011), "Ortadoğu'da Devrimler ve Türkiye", **Bilgesam Rapor**, Sayı 31.

Çalışkan, Burak(2016), "Küresel Bilek Güreşi", **İNSAMER Ortadoğu Analiz**.

Dalacoura, Katerina(2012), "The 2011 Uprising in The Arab Middle East: Political Change and Geopolitical Implications", **International Affairs**, Volume 88, Number 1.

Doğan, Gürkan ve Bülent Durgun(2012), "Arap Baharı ve Libya: Tarihsel Süreç ve Demokratikleşme Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 15.

Duran, Hasan ve Çağatay Özdemir(2012), "Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı", **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2.

Kasapoğlu, Can ve Sinan Ülgen(2017), "Fırat Kalkanı Harekâtı ve El-Bab Operasyonu: Stratejik Bir Değerlendirme", **EDAM Dış Politika ve Güvenlik Kağıtları Serisi**, Sayı 1.

Kibaroğlu, Mustafa(2011), "Arap Baharı ve Türkiye", **ADAM Akademi**, Sayı 2.

Koçak, Muhammet(2017), "Türkiye-Rusya İlişkileri", **SETA**, Sayı 201.

Korkmaz, Sertaç Canalp(2016), "Fırat Kalkanı Harekâtı'nın Askeri Perspektiften Değerlendirilmesi", **Ortadoğu Analiz**, Cilt 8, Sayı 77.

Oğuzlu, Tarık(2012), "The Arab Spring and The Rise of The 2.0 Version o Turkey's Zero Problems With Neighbors Policy", **SAM Paper**, Volume 1.

Orhan, Oytun(2016), "Fırat Kalkanı Hedefler, Fırsatlar ve Riskler", **Ortadoğu Analiz**, Cilt 8, Sayı 7.

Öniş, Ziya(2012), "Turkey and The Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest", **Insight Turkey**, Volume 14, Number 3.

Özipek, Burak Bilgehan(2017), "İç Savaş Sonrası Suriye ve Türk Dış Politikası", **Özgürlük Araştırmaları Dergisi**, Liberal Perspektif Analiz, Sayı 7.

Terzioğlu, Süleyman Sırrı(2018), "Uluslararası Hukuk Açısından Fırat Kalkanı Harekâtı'nın Meşruluğu Sorunu", **TBB Dergisi**, Sayı 134.

Ulutaş, Ufuk ve Burhanettin Duran(2016), "Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı", **Türk Dış Politikası Yıllığı 2016**.

Ulutaş, Ufuk, Kılıç Buğra Kanat ve Can Acun(2015), "Sınırları Aşan Kriz Suriye", **SETA Analiz**, Sayı 120.

Uzun, Hakan(2016), "Suriye İç Savaşı Aktörlerin Ağ Bağ Teorisi Yöntemiyle İncelenmesi", **ANKASAM İşlevsel Çalışmalar Raporu**, Sayı 1.

Yalçınkaya, Neslihan ve M. Hakan Yalçınkaya(2017), "Arap Baharı'nın Türkiye-Suriye Üzerine Sosyo-Ekonomik Yansımaları", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı 43.

Yeltin, Hüseyin ve Kübra Işık(2017), "Rekabetten İşbirliğine Giden Süreçte Türkiye-Rusya İlişkilerinde Bir Test: Suriye Krizi", **Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3.

Yeşiltaş, Murat, Merve Seren ve Necdet Özçelik(2017), "Fırat Kalkanı Harekâtının İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler", **SETA Rapor**.

Ağralı, Büşra(2017), "Türkiye'nin IŞİD İle Aktif Mücadelesi: Fırat Kalkanı Harekâtı", www.akademikparadigma.com, 31.03.2018.

<http://www.radikal.com.tr/turkiye/daily-telegraph-turkiye-avrupanin-dostu-degil-tavri-santaj-1525403/>, 02.04.2018.